

Nima uchun Yer eng noyob, o'ziga xos va betakror sayyora deb ataladi?

1. Yer sayyorasi

Yer – Quyoshdan uzoqligi bo'yicha uchinchi, kichik sayyoralar ichida esa eng katta sayyora. U biroz yassilangan shar shakliga ega.

Agar Yerga koinotdan qaralsa, sayyoramiz turli xil ranglarda ekanligini ko'rish mumkin. Ular orasida ko'k va oq ranglar ustunlik qiladi, shuning uchun sayyoramiz ko'pincha "ko'k marmar" deb ataladi. Sayyoramizning katta qismini egallagan okeanlar unga ko'k tus beradi. Oq chiziqlar esa sayyora ustida harakatlanuvchi bulutlardir.

Globus – Yer sharining modeli bo'lib, unga Yer yuzidagi barcha quruqlik va okeanlarning to'liq tasviri tushirilgan. Hatto globusdagi og'ish burchagi ham Yerning orbitadagi og'ish burchagi bilan bir xil.

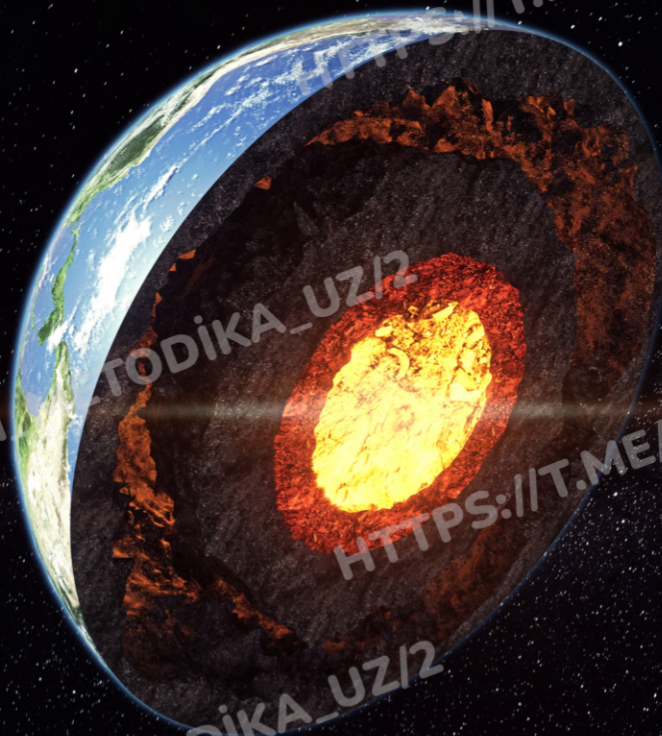
1-topshiriq.

Sayyoramizda yana qanday ranglarni ko'rish mumkin?

2. Sayyoraning ichki tuzilishi

Bizning sayyoramiz toshlar va katta yer qatlamlari bilan qoplangan. Ular birgalikda Yer qobig'ini yoki litosferani hosil qiladi. Yer qobig'ining sirti sovuq, markazga yaqinlashgani sayin isib boradi. Yerning ichki qismi shunchalik issiqki, tosh jinslari suyuq holatgacha erigan bo'ladi. Ba'zan bu suyuq jinslar yupqa tosh plitalarni yorib chiqib ketadi. Odamlar bu hodisani vulqon otilishi deb ataydilar.

Yer qobig'i yaxlit emas, u bir-biriga yaqin joylashgan alohida ulkan plitalardan iborat. Bu plitalar ichki qatlami yuzasida juda sekin harakatlanadi. Plitalar bir-biriga to'qnashgan joyda zilzilalar sodir bo'ladi.

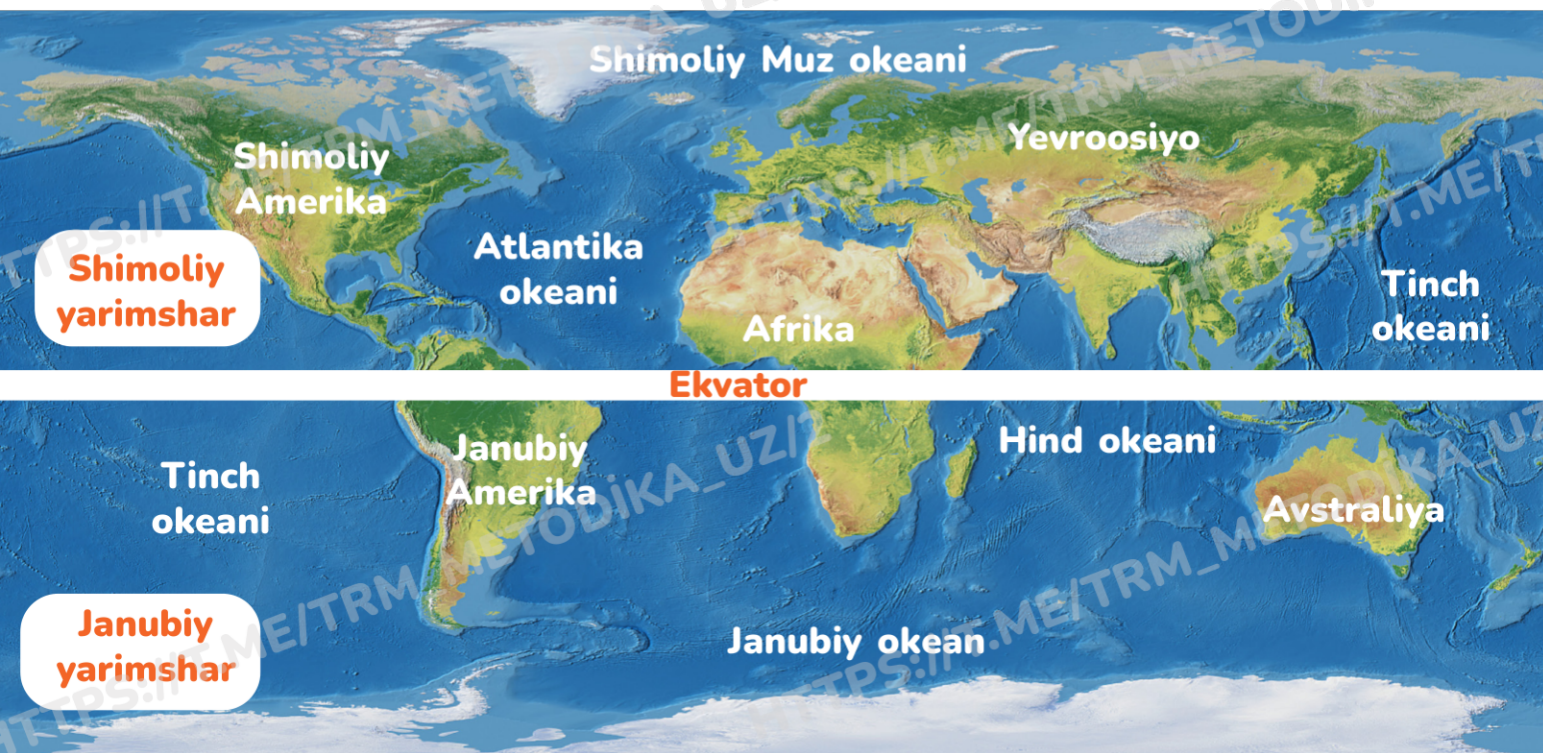

Ayting-chi, agar Yer ostiga tushganda har 100 metrda harorat 3 darajaga ko'tarilsa, 300 metr chuqurlikda harorat qanchaga ko'tariladi?

3. Materiklar va okeanlar

Yer yuzining katta qismi suv bilan qoplangan. Bu ulkan suv yuzasini olimlar Jahon okeani yoki gidrosfera deb ataydilar. U 5 ta okeanni o'z ichiga oladi.

Okeanlarning oralig'ida alohida quruqliklar bo'lib, ular materiklar deb ataladi. Yer sayyorasida 6 ta materik mavjud.

Sayyoramizning yuzasi juda xilma-xil. Uning ayrim joylari yassi maydonlar – tekisliklar bilan qoplangan bo'lsa, aksariyat qismini tog'lar va tog' tizmalari egallaydi.

Everest – sayyoradagi eng baland cho'qqi. Uning balandligi 8848 metrga yetadi.

Bundan tashqari, sayyorada daralar va chuqur botiqlar ham mavjud. Eng chuqur botiq – Mariana botig'i. Uning chuqurligi taxminan 11 kilometrni tashkil etadi.

2-topshiriq.

Materiklarni rasmdagi kabi ranglar bilan daftaringizda bo'yang.

Eng baland tog' qaysi materikda joylashgani haqida ma'lumot toping. Eng chuqur botiq qayerda joylashgan?

4. Atmosfera

Yer sayyorasining atrofi gazsimon qobiqdan iborat bo'lib, biz ham aynan shu qobiqdagi havodan nafas olamiz. U atmosfera deb ataladi. Sayyora yuzasida havo zich. Balandlikka ko'tarilgan sayin havo kamayib boradi. Baland tog'larga ko'tarilgan alpinistlar buni darrov payqashadi, chunki balandlikda ularning nafas olishlari qiyinlashadi.

Atmosfera bizni fazodagi kichik zarralar – meteoritlardan himoya qiladi. Yerga tushayotgan meteoritlar Yer sirtiga yetib ulgurmasidanoq, atmosferada butunlay yonib ketadi. Bundan tashqari, atmosfera bizni xavfli fazoviy nurlardan ham himoya qiladi.

3-topshiriq.

Atrofimizdagi olamning qaysi obyektlari litosferaga, qaysi biri gidrosferaga va qaysi biri atmosferaga tegishli ekanligini yozing.

Siz qaysi materikda yashaysiz?
Bu materik qaysi okeanlar bilan chegaradosh?